

	ENSENYAMENT DE DRET CURS ACADÈMIC 2003 – 2004		
	ASSIGNATURA: DRET MATRIMONIAL		
	PROFESSOR/A: JOSEP M. MARTINELL GISPERT-SAUCH M. TERESA ARECES PIÑOL		
	CURS: 4t	CRÈDITS: 6	TIPUS: OPTATIVA

1. OBJECTIUS

1. Conèixer de manera interdisciplinària (evolució històrica, dret i principis constitucionals, dret religiós, dret civil, dret processal, dret registral, dret eclesiàstic de l'Estat, etc.) la regulació jurídica del matrimoni en el marc del dret de família.
2. Conèixer l'origen i l'evolució de la institució matrimonial, i les perspectives de futur.
3. Examinar i fer un anàlisi crític dels condicionaments metodològics i sistemàtics que regeixen en la matèria.
4. Fer un anàlisi de la crisi de la institució en relació a les noves formes de família i tipus de nuclis familiars.
5. Aprofundir en les solucions substantives i processals, davant la crisi de la parella.
6. Considerar les diferències entre els principis jurídics dogmàtics, la seva aplicació pràctica i les realitats socials.
7. L'àmbit de l'estudi és el dret espanyol, el dret català i el dret religiós, però procurant iniciar a l'estudiant en el dret comparat sobre la matèria.

2. CONTINGUTS

I. INTRODUCCIÓ

- Tema 1. Matrimoni i dret
- Tema 2. Evolució del dret matrimonial

II. EL SISTEMA MATRIMONIAL

- Tema 3. Els sistemes matrimonials
- Tema 4. Precedents del sistema matrimonial espanyol
- Tema 5. El sistema matrimonial espanyol

III. PREPARACIÓ DEL MATRIMONI

- Tema 6. La promesa de matrimoni
- Tema 7. L'expedient matrimonial

IV. CAPACITAT DE LES PARTS

- Tema 8. Impediments i incapacitat
- Tema 9. Impediments matrimonials

V. CONSENTIMENT

- Tema 10. El consentiment matrimonial
- Tema 11. Patologia jurídica del consentiment

VI. FORMA DE CELEBRACIÓ

- Tema 12. Funció de la forma
- Tema 13. La regulació de la forma de matrimoni

VII. SITUACIONS CRÍTiques I FINALS

- Tema 14. Crisi conjugal i remeis jurídics
- Tema 15. Separació conjugal
- Tema 16. Dissolució del matrimoni
- Tema 17. Efectes i mesures de la separació, el divorci i la nul·litat
- Tema 18. Mesures provisionals
- VIII. UNIONS ESTABLES DE PARELLA
 - Tema 19. Unions de fet
- IX. PROCESSOS MATRIMONIALS
 - Tema 20. Processos matrimonials

3. PROGRAMA

I. INTRODUCCIÓ

Tema 1. Matrimoni i dret

- I. Dimensions del matrimoni
- II. Heterosexualitat: concepte i crisi.
- III. Estructura jurídica i realitat social del matrimoni
- IV. Matrimoni, dret públic i dret privat
- V. Autonomia privada
- VI. Tutela jurídica especial
- VII. El matrimoni putatiu

Tema 2. Evolució del dret matrimonial

- I. El matrimoni romà
- II. Origen de la competència eclesiàstica i formació del dret matrimonial canònic
- III. Puntualitzacions tridentines
- IV. El procés de secularització
- V. El dret matrimonial actualment
 - 1. Visió general
 - 2. Matrimoni i família: tècnica legislativa
 - 3. Crisi de la institució matrimonial i orientacions legislatives en el dret matrimonial contemporani
 - a) Principi personalista i liberalització del divorci
 - b) Pèrdua de continguts institucionals
 - c) Intents de recuperació dels continguts institucionals
 - 1) "Covenant marriage"
 - 2) Matrimoni sense opció de divorci
 - 3) Altres intents
- VI. El matrimoni civil davant del dret canònic
- VII. El matrimoni religiós davant del dret civil: els sistemes matrimonials
- VIII. Nuclis familiars alternatius i família proteïforme

II. EL SISTEMA MATRIMONIAL

Tema 3. Els sistemes matrimonials

- I. Nocions generals
- II. El dret a celebrar ritus matrimonials
 - 1. El matrimoni civil
 - 2. El matrimoni religiós
 - 3. El matrimoni ètnic
- III. Tipus de matrimoni religiós: el seu reconeixement civil
- IV. Tècniques de connexió entre celebració religiosa i jurisdicció civil
- V. Sistemes matrimonials unitaris i mixtes

Tema 4. Precedents del sistema matrimonial espanyol

- I. El matrimoni civil obligatori a Espanya
 - 1. La llei de matrimoni civil de 1870
 - 2. La legislació matrimonial de la II República
- II. El sistema matrimonial confessional
 - 1. La Constitució de 1876 i el sistema originari del Codi civil
 - 2. El sistema matrimonial en el règim franquista
 - 3. La crisi del sistema confessional

Tema 5. El sistema matrimonial espanyol

- I. El sistema matrimonial i la Constitució
 - 1. Pressupòsits constitucionals
 - 2. Principi d'unitat institucional
 - 3. Pluralitat formal
- II. Incidència civil del matrimoni religiós en el sistema vigent: nocions generals
- III. L'acord concordatari sobre assumptes jurídics
 - 1. Nocions generals
 - 2. Eficàcia civil del matrimoni canònic: desenvolupament legislatiu
 - 3. Eficàcia civil de resolucions eclesiàstiques
 - a) Desenvolupament substantiu
 - b) Desenvolupament processal
 - c) Interpretacions i jurisprudència contradictòria
 - d) Implicacions en matèria de mesures o efectes derivats
- IV. Els acords de cooperació amb les confessions minoritàries
 - 1. Nocions generals i pressupostos legals
 - 2. L'eficàcia civil del matrimoni religiós
 - 3. La regulació especial del matrimoni en forma islàmica
- V. Disfuncions del sistema matrimonial
 - 1. Eficàcia civil de la celebració i inscripció
 - 2. Control dels requisits civils
 - 3. La qüestió de l'expedient matrimonial civil
 - 4. Diferents solucions sobre el caràcter optatiu de l'eficàcia civil de la celebració
 - 5. Disfuncions derivades de l'eficàcia civil de resolucions eclesiàstiques

III. PREPARACIÓ DEL MATRIMONI

Tema 6. La promesa de matrimoni

- I. Antecedents històrics
- II. La promesa de matrimoni en el codi civil
- III. La promesa de matrimoni en el dret canònic

Tema 7. L'expedient matrimonial

- I. Concepte i funcions
- II. L'expedient matrimonial civil
 - 1. Tramitació
 - 2. Autorització del matrimoni
 - 3. No autorització del matrimoni
 - a) Per raó d'impediment
 - b) Per altres causes
- III. L'expedient matrimonial canònic

IV. CAPACITAT DE LES PARTS

Tema 8. Impediments i incapacitat

- I. Les limitacions del "*ius connubii*"
 1. Nocions generals
 2. Impediments: concepte i classes
 3. Manca de capacitat psíquica
 4. Altres limitacions
- II. Naturalesa jurídica dels impediments
- III. Evolució legislativa
- IV. Establiment, cessament i dispensa

Tema 9. Impediments matrimonials

- I. Impediments civils
 1. Edat
 2. Vincle
 3. Consanguinitat
 4. Adopció
 5. Conjugicidi
- II. Impediments canònics
 1. Matrimoni mixt
 2. Impediments per raó d'incapacitat física
 3. Impediments per raó d'incompatibilitat jurídica
 4. Impediments per raó de delicte
 5. Impediments per raó de parentiu

V. CONSENTIMENT

Tema 10. El consentiment matrimonial

- I. Indispensabilitat i suficiència radical del consentiment
- II. Contingut del consentiment
- III. Emissió del consentiment
- IV. La funció de la voluntat
 1. En el matrimoni civil
 2. En el matrimoni canònic
- V. Sistematització de les anomalies del consentiment

Tema 11. Patologia jurídica del consentiment

- I. En el dret civil espanyol
 1. Tractament legal de l'aptitud psíquica per a consentir
 2. Matrimoni "*sense consentiment*"
 - a) Interpretació de la norma
 - b) Supòsits que comprèn
 3. Tractament legal dels vicis de la voluntat
 4. El matrimoni condicionat
- II. En el dret canònic
 1. Tractament legal de l'aptitud psíquica per a consentir
 2. Consentiment simulat i "exclusions parcials"
 3. Violència i por
 4. Error i dol
 5. Consentiment condicionat i reserva d'un fet passat o present

VI. FORMA DE CELEBRACIÓ

Tema 12. Funció de la forma

- I. Forma d'emissió i forma de recepció
- II. Evolució històrica
- III. Significat substancial de la forma

Tema 13. La regulació de la forma de matrimoni

- I. En el dret civil espanyol
 - 1. Forma ordinària
 - a) Aspectes substancials
 - b) Modalitats especials
 - 2. Forma de celebració en supòsits de perill de mort
 - 3. Nul·litat per defecte o vici de forma
- II. En el dret canònic
 - 1. Persones obligades a la forma canònica
 - 2. Forma ordinària
 - a) Aspectes substancials
 - b) Modalitats especials
 - 3. Forma extraordinària
 - 4. Nul·litat per defecte o vici de forma. Referència a la "suplència de jurisdicció"
- III. Disfuncions derivades del sistema matrimonial

VII. SITUACIONS CRÍTIQUES I FINALS

Tema 14. Crisi conjugal i remeis jurídics

- I. Consideracions generals
- II. Reconstrucció del matrimoni
 - 1. La convalidació
 - a) Concepte
 - b) Efectes "ex nunc" i efectes "ex tunc"
 - c) Dret civil
 - d) Dret canònic
 - e) Disfuncions derivades del sistema matrimonial
 - 2. La reconciliació
 - a) Concepte
 - b) Requisits
 - c) Efectes
- III. Desvinculació
 - 1. El mutu acord
 - a) Concepte
 - b) Àmbit d'aplicació
 - c) La mediació familiar
 - 2. La contradicció
 - a) Concepte
 - b) Àmbit d'aplicació
 - 3. Remeis "desvinculatnts"
 - a) Separació
 - b) Divorci
 - c) Nul·litat
 - d) Altres supòsits

Tema 15. Separació conjugal

- I. Concepte
- II. Antecedents, pressupòsits constitucionals i referències comparades
- III. Exclusivitat de la jurisdicció estatal en el marc del sistema matrimonial
- IV. Separació de fet
- V. Separació judicial
 - 1. De mutu acord
 - 2. Per causa legal
- VI. Postures revisionistes

Tema 16. Dissolució del matrimoni

- I. En el dret civil espanyol
 1. La mort
 2. La declaració de mort
 3. El divorci: concepte, antecedents, pressupostos constitucionals, referències comparades, causes i modalitats
 4. Reconeixement a Espanya de sentències extragueres de dissolució
 5. Eficàcia civil de la dissolució pontifícia "*super rato*"
- II. En el dret canònic
 1. La mort
 - a) Correlació i autonomia en relació a la causa civil
 - b) La declaració de mort presumpta com a modalitat processal
 2. La dispensa "*super rato*"
 3. Altres supòsits sense eficàcia civil

Tema 17. Efectes i mesures de la separació, el divorci i la nul·litat

- I. Efectes primaris i efectes secundaris
- II. Efectes comuns i efectes propis
 1. En el Codi civil
 2. En el Codi de Família
- III. Dret dispositiu i ordre públic
- IV. Efectes personals pel que fa als fills
- V. Habitatge familiar i aixovar
- VI. Aliments i càrregues del matrimoni
- VII. Pensió per desequilibri (compensatòria)
- VIII. La indemnització com a efecte o mesura de la nul·litat
- IX. Compensacions econòmiques en els règims de separació de béns
- X. La dissolució del règim econòmic com a efecte automàtic
- XI. Liquidació del règim econòmic
- XII. La divisió dels béns en proindivís
- XIII. Modificació de mesures

Tema 18. Mesures provisionals

- I. Concepte
- II. Automàtiques
- III. Prèvies
- IV. Simultànies

VIII. UNIONS ESTABLES DE PARELLA

Tema 19. Unions de fet

- I. Concepte
- II. Tractaments jurídics
 1. Tractament legal fragmentari
 2. La jurisprudència
 3. Regulació orgànica
- III. La llei d'unions estables de parella
 1. Problemes de constitucionalitat
 2. Unions heterosexuales i homosexuals
 3. Contingut de la llei
 4. Posició jurídica de les unions estables no emparades per la llei

IX. PROCESSOS MATRIMONIALS

Tema 20. Processos matrimonials

- I. Nocions generals
- II. Jurisdicció i competència
- III. Mesures provisionals
 1. Prèvies
 2. Simultànies
- IV. Procediment contradictori (separació i divorci contenciosos; nul·litat)
- V. Procediment de separació i de divorci basat en el mutu acord
- VI. Liquidació del règim econòmic
- VII. Execució de sentències
- VIII. Determinació i modificació de mesures
 1. Procediment contradictori
 2. Procediment basat en el mutu acord
 3. Mesures no reglades
- IX. Eficàcia civil de resolucions eclesiàstiques
 1. Amb sol·licitud de mesures
 2. Sense sol·licitud de mesures
- X. Filiació no matrimonial i parelles de fet: procediments aplicables
- XI. Impugnació de resolucions administratives respecte als menors
- XII. Processos canònics
 1. Competència
 2. Nul·litat de matrimoni
 - a) Procés ordinari
 - b) Procés documental
 3. Dissolució pontifícia "*super rato*"
 4. Declaració de mort presumpta

4. MATERIALS DE L'ASSIGNATURA

1) Vegeu bibliografia

2) Es previst fer deu sessions de pràctiques, sempre amb el caire interdisciplinari. La redacció dels supòsits de fet amb el qüestionari serà lliurat a cada sessió. A més, seran comentades diverses sentències de dret matrimonial, per exemple, i entre d'altres, les següents: STS Sala 1, 08.03.2001 (El Derecho, marginal 2001/2286) sobre eficàcia civil de sentència de nul·litat). STS Sala 1, 23.11.1995 (El Derecho, marginal 1995/6366), sobre eficàcia civil de dissolució canònica del matrimoni rat i no consumat. S Aud. Prov. València, secció 8, 18.01.1999 (El Derecho, marginal 1999/2816), sobre dissolubilitat civil del matrimoni religiós; STC, sala 2, 13.01.1997, (El Derecho, marginal 1997/5) sobre superposició de sanciones judicials (divorci i nul·litat); STC Sala 2 14.09.1999 (El Derecho, marginal1999/23570), sobre la qüestió, entre d'altres, de la 'oposició a l'eficàcia civil de resolució canònica. STS, sala1 (El Derecho, marginal 2002/23843), sobre el requisit de la no rebel·lia, en relació a l'eficàcia civil de resolucions eclesiàstiques. S Aud. Prov. Madrid, secció 22, 12.03.2002 (El Derecho, marginal 2002/19432) sobre moment de la dissolució del règim econòmic en casis d'eficàcia civil de resolucions eclesiàstiques. STS, sala 1, 05.03.2001 (El Derecho, marginal 2001/1350), sobre manteniment dels efectes (mesures) del divorci després de l'eficàcia civil de la nul·litat.

3) De cada estudiant es farà un dossier de les proves d'avaluació, de les pràctiques que es vagin fent, de les qualificacions i de les incidències del curs, a les que tindrà accés l'estudiant, en hores de tutoria o concertades, sempre en règim de confidencialitat.

5. BIBLIOGRAFIA

BIBLIOGRAFÍA BÀSICA

- Víctor REINA i Josep M. MARTINELL, Curso de Derecho matrimonial, Madrid, 1995.
- Dionisio LLAMAZARES FERNÁNDEZ, Derecho matrimonial. Madrid, 2000.
- Dionisio LLAMAZARES FERNÁNDEZ, El sistema matrimonial español: matrimonio civil, matrimonio religioso y matrimonio de hecho, Madrid, 1995.
- Mariano LÓPEZ ALARCÓN i Rafael NAVARRO-VALLS, Curso de Derecho matrimonial Canónico y Concordado, Madrid, 2001. A.D.
- Derecho Eclesiástico del Estado Español, Ed. EUNSA, Navarra, 1998.

BIBLIOGRAFIA COMPLEMENTÀRIA

Es donarà a classe.

LEGISLACIÓ

Tractats internacionals. Constitució. Codi civil. Codi de família. Codi de dret canònic. Llei de enjudiciament civil. Acords concordataris i de cooperació entre l'Estat espanyol i l'Església catòlica i amb d'altres confessions religioses (evangèlica, islàmica i israelita); compendi de legislació Eclesiàstica de l'Estat (Editorials Aranzadi, o Civitas)

6. AVALUACIÓ

Avaluació continuada.

És prevista una avaluació continuada del curs, per tal que sigui possible d'aprovar-lo sense menester l'examen final. Els controls parcials, les pràctiques i la participació a classe constituïran, sense perjudici d'altres possibles activitats, la base de l'avaluació que permet alliberar totalment, o, si escau, parcialment la matèria.

Examen final.

També hi haurà examen final per a qui no hagi optat per l'avaluació continuada, per a qui no hagi superat el curs mitjançant aquesta avaluació i per a qui desitgi millorar la nota de curs. Aquest examen serà escrit, de tota la matèria, o de la no-alliberada, o de la matèria que es determini en cada cas per a millorar la nota de curs.

Controls

Hi haurà successius controls al llarg del curs (en principi, quatre), sobre matèria explicada, que podran consistir en preguntes convencionals o proves test.

Pràctiques.

Són part complementària del sistema d'avaluació. La presentació haurà de ser individual, per escrit. Es tindrà en compte l'assistència i la participació en el debat i en la resolució del cas.

Qualificacions.

Suspens, aprovat, notable, excel·lent i excel·lent amb M.H.